

Motion

1982/83: 558

Lars Werner m. fl.

Inrättande av en nordisk kärnvapenfri zon

Förslaget att inrätta en nordisk kärnvapenfri zon har i princip accepterats av alla nordiska länder. De invändningar som görs i dag är frågor om hur och när en sådan åtgärd är möjlig att genomföra.

De framgångar som nåtts i detta arbete är framför allt ett resultat av den kamp som sedan många år bedrivits för detta förslag av den samlade nordiska fredsrörelsen. Det är en viktig delseger och ger en god grund för det fortsatta arbetet.

I dag stöds förslaget av en överväldigande majoritet av folken i Norden. Det är dock bara de svenska och finska regeringarna som arbetar aktivt för förslaget och som anser att konstruktiva åtgärder nu borde vidtas. Regeringsmotståndet i NATO-länderna Norge och Danmark kvarstår och har skärpts sedan konservativa regeringar tillträtt.

Den svenska riksdagen beslöt enhälligt i juni 1981 att den svenska regeringen aktivt skall arbeta för inrättandet av en nordisk kärnvapenfri zon. Riksdagens fem partier deltog i detta beslut. Sedan dess har moderata samlingspartiet i praktiken gått ifrån beslutet och markerat en från de andra partierna avvikande mening. Detta är olyckligt och försvårar arbetet, men det får inte hindra riksdagens övriga partier från att fortsätta arbetet utifrån 1981 års beslut.

I denna riksdagsmotion från vänsterpartiet kommunisterna framläggs konkreta förslag för hur 1981 års riksdagsbeslut kan följas upp, bl. a. inom ramen för ett svenskt handlingsprogram för inrättandet av en nordisk kärnvapenfri zon.

Motståndet mot en kärnvapenfri zon

Motståndarna till en nordisk zon anför två argument: att NATO-fördraget omöjliggör ett avtal om en zon, och att Norden redan i dag är en kärnvapenfri zon. Båda dessa argument är felaktiga.

Norges och Danmarks medlemskap i NATO innebär att arbetet på att inrätta en zon försvåras, inte omöjliggörs. NATO-fördraget innehåller redan i dag ett viktigt undantag för Norge och Danmark. De är "befriade" från att i fredstid stationera kärnvapen på sina territorier. Detta visar att undantag är möjliga, samtidigt som det understryker att Norden alls inte är säkrad som en kärnvapenfri zon. NATO-traktaten föreskriver nämligen att i ett krigstillstånd kan kärnvapen stationeras i Norge och Danmark.

Därtill finns redan i dag stridsplaner inom NATO där det förutses att

kärnvapen skall stationeras i de nordiska NATO-länderna. Därför förekommer en viss förhandslagring av nödvändigt krigsmateriel. Dessa stridsplaner inom NATO utvecklas kontinuerligt och förhandslagringen har ökat på senare år.

Men också Sverige berörs, och ingår i de i dag existerande stridsplanerna för ett kärnvapenkrig. Brittiska bombplan, utrustade med kärnvapen, skall färdas över svenskt luftrum och t. o. m. kränka vårt lands suveränitet om tillstånd för sådana överflygningar inte medges. NATO:s kryssningsrobotar är tänkta att programmeras för banor över svenskt territorium, mot sina mål i Sovjetunionen. Man får utgå ifrån att även Warszawapakten har motsvarande stridsplaner där Sverige ingår, även om sådana inte blivit kända.

Östersjön – fredens hav?

Norden har blivit föremål för en ökad militär uppmärksamhet och verksamhet. Detta gäller särskilt för Östersjöområdet.

Den sovjetiska marinen har ökat sin verksamhet i området. Stora militära övnmgar har genomförts, med stora truppkoncentrationer, med landstigningsövningar m. m. Därtill har den vardagliga militära aktiviteten ökat.

Också NATO har ökat sin verksamhet i området. Även de har genomfört stora militära övningar i Östersjön, som avslöjar att NATO ger området stor betydelse och att stora styrkor kan dras samman här.

Särskilt oroande är den ökade aktiviteten med ubåtar. Sannolikt gäller detta för båda militärallianserna, men hittills har den svenska marinen endast kunnat identifiera en främmande ubåt, den sovjetiska i Karlskrona. Således misslyckades marinen hösten 1982, trots en betydande insats, att identifiera en "sannolik" eller "möjlig" ubåt i Hårsfjärden vid Utö. Båda dessa händelser är oroande, då de utspelats i direkt närhet till militära ledningscentra.

På senare år har även kärnvapen förekommit i området. Med stor sannolikhet var den sovjetiska ubåten i Karlskrona utrustad med kärnvapen. Vid det amerikanska flottbesöket i Stockholm sommaren 1982 fanns sannolikt kärnvapen ombord. Det kunde aldrig säkerställas om så var fallet och fartygsbefälet kunde heller inte dementera det.

Det står således helt klart att båda militärblocken ökat sina militära aktiviteter i Östersjöområdet och att man sannolikt inkluderar kärnvapen i dessa verksamheter, vilket är ytterst oroande och understryker än mer hur situationen försämrats på några få år. Kort sagt – Norden har på ett helt annat sätt än tidigare dragits in i de två militärblockens kärnvapenstrategier.

Uttunningszon

I anslutning till förslaget att inrätta en nordisk kärnvapenfri zon har också diskuterats någon form av uttunningszon. Man har avsett områden som

gränsar till en kärnvapenfri zon. Det har främst gällt Östersjöområdet, Norska havet och Kolahalvön. Avsikten med en sådan uttunningszon är att få bort alla kärnvapen med en begränsad räckvidd till det nordiska området.

Från t. ex. sovjetisk sida har gjorts positiva uttalanden som tyder på ett intresse och villighet att i anslutning till sovjetiska garantier för en zon, också diskutera inrättandet av en uttunningszon. Liknande positiva uttalanden har inte gjorts från NATO-sidan.

I den svenska debatten om en kärnvapenfri zon har bl. a. moderata samlingspartiet gjort frågan om Östersjöns inkludering i en zon till ett villkor. Detta är ur folkrättslig synvinkel ytterst komplicerat och svårlöst, då delar av Östersjön enligt nu gällande bestämmelser är s. k. internationellt vatten. Därför borde Östersjöområdet i stället inbegripas i en sådan uttunningszon.

Upptrappningen måste brytas

Både NATO och Warszawapakten har ökat sin direkta militära verksamhet i det nordiska området. Med all säkerhet innebär detta också att de har ändrat sina stridsplaner och strategier för det nordiska området. Från att ha befunnit sig i utkanten av det tänkta centrum för en stridsinsats, har Norden således alltmer kommit att bli en del av detta centrum. Detta är djupt oroande. Denna upptrappning måste stoppas och det nordiska området måste dras ut ur stridsplanerna, och strategierna för en kärnvapeninsats.

Norden, och då särskilt Sverige och Finland, utgör redan i dag ett slags zon mellan de två militärblocken. Men hela det nordiska området är en politisk och geografisk enhet som kan göras till en utvidgad zon, omfattande alla nordiska länder. Möjligheten för en gemensam nordisk säkerhetslösning är mycket god, om bara viljan till det finns i de nordiska länderna.

Den mest naturliga och okomplicerade åtgärden för att stoppa upptrappningen, för att åstadkomma militär avspänning i området, är inrättandet av en kärnvapenfri zon. Det är i praktiken den enda möjliga åtgärden, utöver en lösning omfattande hela det europeiska området. En sådan lösning skulle även kunna vara ett bidrag för att åstadkomma en sådan större europeisk lösning, t. ex. en kärnvapenfri gränsszon mellan NATO och Warszawapakten.

Efter valet

De tidigare borgerliga regeringarna var passiva i zonarbetet. Visserligen deltog regeringspartierna i riksdagsbeslut om ökade svenska insatser, men det följdes inte av konkreta åtgärder.

Efter valet har förutsättningarna för ett aktivt zonarbete förbättrats och den nya socialdemokratiska regeringen har markerat att frågan om en

nordisk kärnvapenfri zon och nedrustningsfrågor över huvud taget har en hög prioritet. Detta har klargjorts i regeringsförklaringen och andra officiella dokument och uttalanden.

Regeringen har också i handling visat en positiv och aktiv vilja till insatser. Utrikesministern har haft överläggningar med företrädare för de övriga nordiska länderna om bl. a. zonfrågan. Kabinetssekreteraren har överlagt med företrädare för regeringarna i Förenta staterna och Sovjetunionen.

Efter valet finns numer också riksdagens alla partier representerade i riksdagens utrikesutskott, som handlägger zonfrågan, och detta underlättar det fortsatta arbetet. Därmed kan det yrkande vpk framställdes i motion 1981/82:1252 om inrättandet av en fempartikommission sägas vara uppfyllt.

Förutsättningarna för ökade svenska insatser har efter valet förbättrats och redan har en ökad svensk aktivitet kunnat märkas.

Uppföljning av tidigare beslut

Riksdagens beslut i juni 1981 utgör en god grund för det fortsatta arbetet tillsammans med de gjorda uttalandena från regeringen.

Det finns dock ett behov av ett samlat grepp på arbetet med zonfrågan. Det är nödvändigt att samtidigt arbeta efter många olika framgångslinjer. Arbetet måste vara samordnat och konkret. Det måste ske i nära samarbete med övriga nordiska länder, och det måste vara långsiktigt.

Vpk föreslår därför riksdagen att följa upp det tidigare beslutet från juni 1981 genom att föreslå regeringen att utarbeta ett handlingsprogram och samtidigt redovisa förslag som borde ingå i ett sådant program.

Handlingsprogram

Ett handlingsprogram bör bestå av konkreta förslag och uppgifter för riksdagen, regeringen och utrikesdepartementet.

I ett sådant program vill vpk föreslå:

1. *Nordisk konferens.* Säkerhets- och försvarspolitiska frågor får inte behandlas inom Nordiska rådet. I dag saknas ett nordiskt forum för dessa frågor. Sverige borde därför ta initiativ till en nordisk konferens om inrättandet av en zon och för att diskutera andra aspekter på de nordiska säkerhetspolitiska frågorna.
2. *Samnordisk parlamentarisk kommission.* Inrättandet av en nordisk kärnvapenfri zon förutsätter alla nordiska länders medverkan. Det finns därför behov av ett organ för en dialog mellan de nordiska parlamenten om zonfrågan. Sverige borde därför ta initiativ till en samnordisk kommission med företrädare för de partier som finns representerade i de nordiska parlamenten.

3. *Nordisk ministerkommission.* Nordens statsministrar och utrikesministrar möts i dag halvårsvis och då med många frågor på dagordningen. Det finns därför ett behov av en nordisk ministerkommission för att enbart behandla zonfrågan.
4. *Avtalstext.* Inrättandet av en nordisk zon måste stadfästas i ett avtal mellan de nordiska länderna. Ett sådant arbete är komplicerat, men har påbörjats av t. ex. förra norska statsrådet Evensen. Sverige bör också inleda arbetet med ett underlag för en sådan avtalstext.
5. *Säkerhetsgarantier.* En avgörande förutsättning för en nordisk zon är att kärnvapenmakterna avger säkerhetsgarantier för de nordiska länder som ingår i en zon. Även det är ett komplicerat arbete som borde inledas redan nu.
6. *Uttunningszon.* Det är nödvändigt att i anslutning till en nordisk kärnvapenfri zon också inrätta en uttunningszon. Även detta arbete kan påbörjas redan i dag.
7. *Samordning.* I dag handläggs zonfrågan av många olika instanser: statsministerns kansli, utrikesdepartementet, försvarsdepartementet, olika svenska FN-delegationer, utrikesnämnden, riksdagens utrikesutskott m. m. Här finns ett behov av en samordning och en ökad politisk styrning.
8. *Konsekvensutredning.* Inrättandet av en nordisk kärnvapenfri zon vore ett viktigt framsteg och skulle främja nedrustningssträvandena och gynnsamt bidra till en militär avspänning i Nordeuropa. Det skulle öppna nya framkomliga vägar för nedrustningsinitiativ, få betydelse för säkerhetspolitiken och försvarets organisation. Detta borde specialstuderas inom ramen för en sådan konsekvensutredning.

Detta är förslag vpk menar borde ingå i ett handlingsprogram. Det finns fler, och säkert har de andra riksdagspartierna, regeringen, departementen, fredsrörelsen och andra förslag som borde ingå i ett sådant program. Det viktiga nu är att arbetet med ett sådant program inleds.

Nordisk folkomröstning

Förslag om en nordisk folkomröstning om inrättandet av en kärnvapenfri zon har väckts i alla de nordiska länderna. Avsikten med en sådan vore att låta folken i de nordiska länderna uttala sig om förslaget och att för militärblocken redovisa den starka opinionen i de nordiska länderna.

Även om en sådan folkomröstning endast blir rådgivande, skulle den ändå kunna få en positiv betydelse för det fortsatta zonarbetet och nedrustningssträvandena över huvud taget. Sverige borde därför tillsammans med övriga nordiska länder överväga möjligheten att genomföra en sådan folkomröstning.

Sammanfattning

Inrättandet av en nordisk kärnvapenfri zon och en uttunningszon i anslutning till denna, vore ett viktigt framsteg för nedrustningssträvandena och skulle kunna medverka till minskade militära spänningar i Norden och hela Europa.

Ett inrättande av en zon vore också ett viktigt steg på väg mot en gränson mellan NATO- och Warszawapaktsländerna, och för ett Europa helt fritt från kärnvapen. En framgång för dessa strävanden i Norden skulle också kunna medverka till att fler kärnvapenfria zoner kan inrättas.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda föreslås
att riksdagen hos regeringen hemställer om ett handlingsprogram
för en kärnvapenfri zon i Norden och att därvid motionens
förslag till sådant program beaktas.

Stockholm den 20 januari 1983

LARS WERNER (vpk)

KARIN NORDLANDER (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

EVA HJELMSTRÖM (vpk)

C.-H. HERMANSSON (vpk)

BERTIL MÅBRINK (vpk)

OSWALD SÖDERQVIST (vpk)